

DOI: <http://doi.org/10.5281/zenodo.7995654>

Accepted: 28.05.2023

**Futbol Fanatikliğinin Saldırganlık Davranışı, Öfke Duygusu ve
Dürtüsellik İle İlişkisi**
**The Relationship of Football Fanaticism with Aggressive Behavior, Anger and
Impulsivity**

Esra DURMAZ

Yakın Doğu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü
esrakose55@icloud.com, <https://orcid.org/0009-0001-6455-8009>

Ayşe BURAN

Yakın Doğu Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi
ayse.buran@neu.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0002-9697-7101>

Özet

Bu araştırmanın amacı futbol fanatikliğinin saldırganlık davranışı, öfke duygusu ve dürtüsellik ile arasındaki ilişkisinin incelenmesidir. Araştırmanın evrenini 18 yaş üstü takım tutan bireyler oluşturmaktadır. Çalışma 145 kadın, 245 erkek olmak üzere 390 kişiden oluşmaktadır. Veri toplama araçları olarak Sosyo-Demografik Bilgi Formu, Futbol Taraftarı Fanatiklik Ölçeği (FTFÖ), Buss, Perry Saldırganlık Ölçeği (BPSÖ), Çok Boyutlu Öfke Ölçeği (ÇBÖÖ) ve Barratt Dürtüsellik Ölçeği – 11 (BDÖ-11) kullanılmıştır. Araştırma sonucunda Buss- Perry Saldırganlık Ölçeği ile Futbol Taraftarı Fanatiklik Ölçeği ve Çok Boyutlu Öfke Ölçeği ile Futbol Taraftarı Fanatiklik Ölçeği puanları arasında negatif yönlü bir ilişki bulunmuştur ($p<0,05$). Katılımcıların BDÖ-11 de yer alan motor dürtüsellik ve dikkat dürtüselligi alt boyutları ile FTFÖ puanları arasında negatif yönlü bir ilişki olduğu belirlenmiştir ($p<0,05$). Katılımcıların BDÖ-11 de yer alan plan yapma ile FTFÖ puanları arasında pozitif yönlü ilişki bulunmuştur ($p<0,05$). Katılımcıların BPSÖ puanları FTFÖ puanlarını istatistiksel olarak negatif yönde ve anlamlı düzeyde yordamaktadır. Aynı zamanda ÇBÖÖ puanları da FTFÖ puanlarını istatistiki olarak negatif yönde ve anlamlı düzeyde yordamaktadır. Fakat BDÖ-11 puanları FTFÖ puanlarını istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yordamamaktadır. Araştırma sonucu futbol fanatikliğinin bazı sosyo-demografik bilgilere göre farklılaştığını bunun yanı sıra öfke duygusu ve saldırganlık davranışlarına neden olduğunu göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Futbol Fanatikliği, Saldırganlık, Öfke, Dürtüsellik.

Abstract

The aim of this study is to examine the relationship between football fanaticism and aggression, anger and impulsivity. The population of the research consists of individuals over the age of 18 who hold a team. The study consisted of 390 people, 145 women and 245 men. As data collection tools, Socio-Demographic Information Form, Football Fan Fanaticism Scale (FTFS), Buss, Perry Aggression Scale (BPSÖ), Multidimensional Anger Scale (MPAS) and Barratt Impulsivity Scale – 11 (BDI-11) were used. As a result of the research, a negative correlation was found between Buss-Perry Aggression Scale and Football Fan Fanaticism Scale and Multidimensional Anger Scale and Football Fan Fanaticism Scale scores ($p<0.05$). It was determined that there was a negative correlation between the participants' motor impulsivity and attention impulsivity sub-dimensions in BDI-11 and their FTFS scores ($p<0.05$). A positive correlation was found between the participants' planning in BDI-11 and their FTFS scores ($p<0.05$). BPSS scores of the participants predicted their FTFS scores in a statistically negative and significant way. At the same time, MCQ scores also predict FTFS scores in a statistically negative and significant way. However, BDI-11 scores do not predict FTFS scores statistically significantly. The result of the research shows that football fanaticism differs according to some socio-demographic information, as well as causing feelings of anger and aggression.

Keywords: Football Fanaticism, Aggression, Anger, Impulsiveness.

GİRİŞ

Spor; fiziksel etkinliklere dayalı vücudu geliştirmeye yönelik hem eğlenceli hem de yarışma amacı güden belirli kurallar çerçevesinde gerçekleştirilen fiili hareketlerdir. Sporun tarihsel gelişimi insan tarihiyle paralellik göstermektedir ve bu paralellik neticesinde spor insan yaşamının ayrılmaz bir parçası olup insan doğasında alışkanlık haline gelmiştir. Bugüne bakıldığında ise yediden yetmişe birçok insanın farklı spor dallarıyla ilgilendikleri bilinmektedir (Dever, 2010). İnsan vücudu için fiziksel yapının en temel etkinliği olan sporun zamanla değişen bilinç neticesinde önemi daha da artmıştır (Özcan, 2011).

Spor dallarından biri olan futbol ise Türk Dil Kurumunun futbol için kullandığı tanıma göre futbol; belirli kuralları olan ayak ve kafa kullanımı ile topu karşı takımın kalesine sokmak için uğraşılan iki takım halinde her grup 11 kişiden oluşmak şartıyla top ile oynanılan bir oyundur (Türk Dil Kurumu, 2021). Futbolun ortaya çıkış yerinin İngiltere olduğu kabul edilmektedir. Bunun nedeni ise spor dalı olan futbol oyununun belirlediği belirli kuralların İngiltere’de ortaya çıkmış olmasıdır (Aktükün, 2010). Futbol diğer spor dallarına nazaran fazlaca ilgi görüp uluslararası boyutta bir güç göstergesi durumuna gelmiştir. Bu yüzdendir ki futbol fanatik taraftar bakımından en ön sırada ipi göğüslemektedir. Bir spor dalı olan futbol dalı incelendiğinde içerisinde birçok terimi barındırdığını görürüz. Bunların başında seyirci, taraftar, fanatiklik ve holiganlık gelmektedir. Seyirci; spor dallarından birini direk yani yerinde izleyen veya dolaylı yollardan birisi olan internet veya medya yardımıyla izleyen kişilerdir. Taraftar; tuttuğu takımı destekleyen, takımdaki

oyuncuları sevip onlara karşı sevgi besleyen, tuttuğu takıma sevgi duyup o takımdan ayrılmayan kişilerdir (Taşmektepligil vd., 2015). Fanatiklik; takımına aşırı derecede bağlı olan, galip gelmek için bütün yolları kendisine meşru gören, maçların sadece sonucuna odaklanan, futbolun sonucundan ve galip gelmesinden başka hiçbir yanı ile ilgilenmeyen, tuttuğu takımın marşlarını ezberleyen ve aldığı her malzemeyi takımına göre alan seyirci tipidir (Arıkan, 2007). Holigan ise takımına aşırı boyutta bağlı kalıp fanatiklik davranışını yüksek düzeyde gösteren, aynı zamanda yıkıcı ve saldırganlık gibi davranışlar gösteren seyircilerdir (Tanyeri, 2019). Taraftarlık terimi bireylerin takımını sevip takımları için iyi dilekler ve olumlu duygular beslemesi iken, holigan ve fanatiklik terimleri ise daha çok şiddet, saldırganlık ve olumsuz duygu ve düşünceleri içeren kavramlarla ilgilidir (Koçer, 2012). Futbol beraberinde fanatiklik ve saldırganlık terimlerini de getirmiş, futbol ve saldırganlık davranışı neticesinde birçok üzücü durumlar ortaya çıkmıştır. Bu doğrultuda birçok insan yaşamını yitirmişken birçoğunda da yaralanmalar meydana gelmiştir. İnsanlar maddi ve manevi anlamda büyük zarara uğramışlardır. Fanatizm ve holiganizmle paralel olarak müsabakaların yapıldığı stadyum ve çevresinde yaşanabilecek kötü olaylar neticesinde insanların gönül rahatlığıyla buldukları bir yer olmaktan çıkmıştır. Ayrıca stadın yanındaki konutlarda yaşamlarını süren kişiler için de gürültü, korku, hırsızlık ve yoğun kalabalık büyük bir sorun teşkil etmektedir (Ayan, 2006).

Saldırganlık her canlıda içgüdüsel olarak var olan dürtüler arasında yer almaktadır. Saldırganlık canlıların yaşamlarını devam ettirmek için gerekli olan hareketlerin kaynağı ve yöneltici gücü olarak ta tanımlanabilmektedir (Karataş, 2008). Bireylerde genel olarak bu saldırgan davranışlar kalıplaşmış olarak, kızgınlık, öfke duygularını dışa yansıtarak bireylerin jest ve mimiklerinden veya kullanılan cümlelerden çevreye, canlıya zarar veren şiddet yönelimlerini içerisinde barındıran büyük bir alanı kapsamaktadır. Saldırganlık davranışının daha çok engellenme durumlarında ortaya çıktığı görülmektedir (Köknel, 1996). Bireylerin engellenmesine neden olan kişi ya da olaylar bireylerin direncinin dışında ise engellenme davranışının neticesinde ortaya çıkan kızgınlık bireyin direncinin ve gücünün yettiği kişi veya nesnelere yer değiştirmektedir. Saldırganlık kavramı herhangi bir canlıya karşı bilinçli şekilde fiziksel ve duygusal açıdan zarar veren düşünce ve hareketleri içermektedir (Eroğlu, 2015). Saldırganlık davranışı duygusal, güdüsel ve davranışsal olarak tanımlara ayrılmıştır. Duygusal olarak saldırganlık terimi, öfke duygusunun sebep olduğu bir davranış olarak tanımlanmıştır. Güdüsel olarak saldırganlık terimi, bireyin sergileyeceği tavrın niyetinin saldırgan boyutta olup olmadığıyla ilgilenebilir (Balkaya, 2001). Bir davranışın saldırgan davranış olarak tanımlanabilmesi için o davranışın zarar verme maksadıyla yapılması gerekmektedir. Davranışsal olarak saldırganlık kavramında ise yapılan davranışın altında yatan niyet önem arz etmemektedir. Davranışsal tanıma göre bir canlının bir başka canlıya fiziksel ya da psikolojik olarak zarar veren bütün davranışsal saldırganlık olarak tanımlanmaktadır (Karataş, 2008). Araştırmacılar saldırganlık kavramına iki farklı bakış açısı geliştirmişlerdir. Geliştirilen bakış açılarından birincisi saldırganlığın içgüdüsel bir davranış olması, ikinci ise öğrenilebilir bir

davranış olması şeklindedir. İçgüdü ve biyolojik kuramlar saldırganlık davranışının canlı hayatına doğuştan olduğunu savunurken, öğrenme kuramı ise saldırganlığı ketleme, pekiştirme ve sosyal öğrenme kuramlarıyla açıklamaktadır (Eroğlu, 2015).

Literatürde öfke ve saldırganlık terimlerinin çoğunlukla birlikte kullanıldığı görülmektedir. Özmen' in ifadesine göre öfke ve saldırganlık kavramlarının çoğunlukla birlikte kullanılması iki terimin birbirleriyle karıştırılmasına ve eşanlamli kelimeler gibi düşünülmesine sebep olmuştur. Fakat psikoloji ve diğer sosyal bilimler bu iki kavramı birbirinde ayrı incelenip araştırılmasının önemli olduğunu vurgulamıştır (Özmen, 2006).

Psikolojik, duygusal, bilişsel, motor ve sözel faktörler içerisindeki etkileşimi farklı seviyelerde barındıran içsel bir durum olan öfke kavramı mutluluk, üzüntü, korku ve nefretten oluşan beş temel duygular içerisinde yer almaktadır (Cenkseven, 2003). Öfke genel olarak bireylerin karşılanmayan istekleri, beklenmeyen sonuçları ve giderilmeyen beklentileri sonucunda ortaya çıkan olağan ve evrensel olan duygusal bir reaksiyondur. Başka bir deyişle en çok zarar veren duygusal reaksiyon olarak da ifade edilebilmektedir (Soykan, 2003). Olumlu bir biçimde belirtildiğinde sağlıklı olan öfke duygusu, olumsuz bir biçimde ifade edildiğinde birey kendisine ve çevresindekilere zarar verebilmektedir. Öfke seviyeleri fazla olan bireylerin öfkeleri içsel çatışmalara ve problemlere sebep olmaktadır. Kişilerin yaşadığı bu öfke duygusu bazı bireylerde eğitimsel, mesleki, fiziksel ve sosyal olarak sergileyecekleri performanslarına olumsuz şekilde etki edebilmektedir. Öfke duygusu istemsiz olarak saldırganlık davranışıyla kendisini göstermese de genellikle öfke duygusu saldırganlık davranışının başlamasına sebep olmaktadır. Literatüre göre öfke ve saldırganlık arasında bir ilişki olduğu görülmektedir (Cenkseven, 2003). Öfke kişilerde öfke içe vurumu, öfke dışı vurumu ve öfke kontrolü olarak her bireyde farklı şekilde var olmaktadır. Öfke dışı vurumu, bireylerin öfkelenedikleri zaman bu öfke duygusunu sözlü ya da davranışsal olarak çevresine yansıtmasıdır. Aynı zamanda öfke dışı vurumu bireylerin öfkesinin sebep olduğu stres ile baş etmek için kullandıkları uyumsal reaksiyondur (Tatlılıoğlu & Karaca, 2013).

Dürtüsellik kavramı negatif durumlara karşı kişilerin benlik dürtülerinin denetimlerini sağlayamayarak olabilecek sonuçlara aldırış etmeyerek davranışları olarak tanımlanmıştır. İç ve dış uyaranlara karşı plansız ve refleksi (aniden) tepki gösterme, uyumsuz davranışlar gösterme meyilliliği dürtüsel davranış destekleyerek göstermektedir. Dürtüsellik bireylerin hayatlarına tesir eden uyum sağlamaya yönelik kişilik şeklidir. Eysenck dürtüsellik kavramı için elverişsiz plan yapmak, belleği çabuk toparlayamamak ile ilişkisi olduğunu dile getirmiş ve dürtüsellik kavramının üç alt boyutta gözlemlenmesi gerektiğini söylemiştir. Bu üç alt boyut nörotisizm, dışadönüklük ve psikotizmdir (Özdemir vd., 2012). Dürtüsellik daha çok kendisini eylemlerde, kararlarda ve seçimlerde göstermektedir. Türk bir psikiyatrist olan Mashar Osman dürtüsellik irade bozukluğu şeklinde tanımlamıştır. DSM-5' e göre dürtüsellik bir davranışın beraberinde getireceği negatif sonuçları göz önünde bulundurmadan plansız davranma, plan yapma durumunda

bu plana uymakta zorluk çekme ve bireyin kendisine ve çevresine zarar verebilmesi şeklinde ifade edilmektedir. Dürtüsellik kişinin duygu ve davranışlarını kontrol etmekte çektiği güçlük olarak yorumlanmıştır (Yazıcı & Yazıcı 2010). Futbol fanatikliği ile ilgili olarak literatürde birçok araştırma yapılmış ancak saldırganlık öfke ve dürtüsellik kavramlarıyla çalışılmamıştır. Futbol sporuna karşı fanatik olan bireylerin öfke duygularının seviyelerini belirlemek, bunun saldırgan davranışlar üzerinde etkisini incelemek ve bu saldırgan davranışların dürtüsellik ile olan ilişkisinin incelenmesi amacıyla mevcut kavramlara odaklanılmıştır.

Araştırmanın Amacı

Bu çalışmada futbol sporuna karşı beslenen fanatik duyguların saldırganlık davranışı, öfke duygusu ve dürtüsellik ile arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığının saptanması amaçlanmaktadır. Fanatik olan bireylerin hangi durumlarda öfke duygusu yaşadıkları, öfke duygularını hangi biçimde ifade ettikleri ve bu öfkenin saldırganlık düzeyi arasında bir ilişki olup olmadığının araştırılması hedeflenmektedir. Elde edilen bulgularla fanatik bireylerde oluşan saldırganlık davranışı, öfke duygusu ve dürtüsellik futbol fanatikliğine göre cinsiyet ve yaş ayrımı yapılarak analiz edilmesi amaçlanmaktadır. Araştırmanın amacına uygun olarak futbol fanatikliği kapsamında aşağıdaki sorulara cevap aranacaktır.

1. Futbol fanatikliği sosyo-demografik değişkenlere göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?
2. Futbol fanatikliğinin saldırganlık davranışı, öfke duygusu ve dürtüsellik ile arasında herhangi bir ilişki bulunmakta mıdır?
3. Katılımcıların futbol fanatikliği saldırganlık, öfke ve dürtüsellik durumlarını yordamakta mıdır?

YÖNTEM

Araştırma Modeli

18 yaşını tamamlamış ve futbol takımı tutan bireylerin saldırganlık davranışları öfke duyguları ve dürtüsellik arasında herhangi bir ilişkinin var olup olmadığını incelemek amacıyla yürütülen bu araştırma nicel araştırma yöntemlerinden biri olan korelasyon (ilişkisel) yöntemiyle hazırlanmıştır. Korelasyon (ilişkisel) araştırma yöntemi; iki veya ikiden fazla olan değişkenler arasındaki ilişkilerin değişkenlere herhangi bir müdahale girişimi olmadan inceleme yapılan araştırma şeklidir (Büyüköztürk vd., 2018).

Çalışma Grubu

Çalışmanın evreni cinsiyet gözetmeksizin 18 yaşını tamamlamış ve futbol takımı tutan bireylerden oluşmaktadır. Evrenin içinden örneklem seçiminde seçkisiz olmayan örnekleme yöntemlerinden amaçsal örnekleme yönteminin alt gruplarından tabakalı amaçsal örnekleme yöntemi

kullanılmıştır. Diğer adıyla kota örnekleme yöntemiyle katılımcılar seçilmiştir. 18 yaşını tamamlamış fanatik bireylerin tam olarak sayısı bilinmediği için bilinmeyen örneklem formülü kullanılarak 390 kişiye ulaşılmıştır.

Bilinmeyen Örneklem Formülü

$$n = \frac{t^2 \cdot p \cdot q}{d^2} = \frac{(1,96)^2 \cdot 0,50 \cdot 0,50}{(0,05)^2} = 384$$

n: Örneklem alınacak birey sayısı

p: İncelenen olayın görülme sıklığı (olasılığı)

q: İncelenen olayın görülmememe sıklığı (olasılığı)

t: Belirli serbestlik derecesinde ve saptanan yanılma düzeyinde t tablosundan bulunan teorik değer

d: Olayın görülme sıklığına göre yapılmak istenen \pm sapma (Büyüköztürk vd., 2018).

Araştırmaya katılan bireylerin %34,87'sinin 18-25 yaş, %42,05'inin 26-33 yaş, %14,87'sinini 34-41 yaş grubunda olduğu, %37,18'inin kadın ve %62,82'sinin erkek olduğu, %19,23'ünün lise ve altı, %57,18'inin lisans ve %23,59'unun lisansüstü mezunu olduğu, % 69,23'ünün çalıştığı, %70,0'inin bekar ve %30,0'unun evli olduğu, %31,03'ünün Fenerbahçe, %40,51'inin Galatasaray taraftarı olduğu, %32,82'sinin ara sıra, %58,72'sinin sürekli maç takip ettiği, %22,05'inin takımla alakalı herhangi bir kavgaya katıldığı, %30,0'unun kombine bileti aldığı, %33,85'inin takım üyeliği bulunduğu belirlenmiştir.

Verilerin Analizi ve Yorumlanması

Katılımcıların ölçeklere verdikleri yanıtların güvenilirlikleri için Cronbach Alfa testi uygulanmış olup, Buss-Perry Saldırganlık Ölçeği için alfa katsayısı 0,935, Çok Boyutlu Öfke Ölçeği için 0,958 ve Barrat Dürtüsellik Ölçeği için 0,747 ve Futbol Taraftarı Fanatiklik Ölçeği için 0,929 bulunmuştur. Ölçeklere dair yapılan normallik testlerine göre katılımcıların Buss-Perry Saldırganlık Ölçeği, Çok Boyutlu Öfke Ölçeği ve Barrat Dürtüsellik Ölçeği Puanları ile Futbol Taraftarı Fanatiklik Ölçeği puanlarının çarpıklık ve basıklık değerleri $\pm 1,5$ aralığında olduğundan dolayı veri setinin normal dağılım gösterdiği belirlenmiştir.

Katılımcıların sosyo-demografik özelliklerine göre Futbol Taraftarı Fanatiklik Ölçeği puanlarının karşılaştırılması için t testi ve ANOVA olmak üzere parametrik testler kullanılmış ve ileri analizlerde Tukey yapılmıştır.

Katılımcıların Buss-Perry Saldırganlık Ölçeği, Çok Boyutlu Öfke Ölçeği ve Barrat Dürtüsellik Ölçeği Puanları ile Futbol Taraftarı Fanatiklik Ölçeği puanları arasındaki korelasyonlarda Pearson testi uygulanmıştır. Katılımcıların Buss-Perry Saldırganlık Ölçeği, Çok Boyutlu Öfke Ölçeği ve

Barrat Dürtüsellik Ölçeği puanlarının Futbol Taraftarı Fanatiklik Ölçeği puanlarını yordama durumu yapısal eşitlik modeliyle incelenmiştir.

Çalışma Planı

Araştırma verileri hem yüz yüze hem de çevrimiçi şekilde uygulanarak toplanmıştır. Yüz yüze uygulanan ölçüm araçları maç yayınları yapılan kafelere gidilerek, çevrimiçi uygulanan ölçüm araçları ise Whatsapp, Instagram, Facebook, Twitter ve Telegram gibi sosyal medya uygulamaları aracılığıyla katılımcılara ulaştırılıp uygulanmıştır. Ölçüm araçlarını cevaplandıran ve araştırma kriterlerine uyan kişilere araştırmanın amacı ve yöntemini açıklayan yazılı onam formları alınmıştır. Veri toplama araçları Google formlar üzerinden hazırlanarak onam formunun linki sosyal medya yardımıyla gönderilmiştir.

BULGULAR

Araştırma bulgularına göre katılımcıların Futbol Taraftarı Fanatiklik Ölçeği genelinden $36,15 \pm 9,24$ puan, Şiddete Yönelik Düşünce ve Eylem Eğiliminden $24,61 \pm 6,12$ puan ve Kurumsal Aidiyetten $11,54 \pm 3,994$ puan aldıkları belirlenmiştir. Ayrıca katılımcılar Buss-Perry Saldırganlık Ölçeğinden $82,91 \pm 22,23$ puan, Çok Boyutlu Öfke Ölçeğindeki Öfke Belirtilerinden $36,14 \pm 12,70$ puan, Öfkeye Yol Açan Durumlardan $157,05 \pm 30,73$ puan, Öfkeyle İlişkili Düşüncelerden $72,01 \pm 26,71$ puan ve Öfkeyle İlişkili Davranışlardan $72,61 \pm 14,43$ puan ve Kişilerarası öfkeden $131,33 \pm 35,76$ puan almıştır. Katılımcılar Barrat Dürtüsellik Ölçeğinden $34,29 \pm 5,51$ puan almıştır.

Tablo 1. Katılımcıların Yaşa Göre Futbol Taraftarı Fanatiklik Ölçeği Puanları Karşılaştırma Sonuçları

		Yaş	n	\bar{x}	s	Min	Max	F	p
Şiddete Yönelik Düşünce ve Eylem Eğilimi	ve	18-25	136	24,40	6,04	8	32	0,882	0,450
		26-33	164	24,31	6,44	8	32		
		34-41	58	25,72	5,15	10	32		
		42 ve üstü	32	25,06	6,47	8	32		
Kurumsal Aidiyet		18-25	136	11,59	3,97	5	20	0,918	0,432
		26-33	164	11,21	3,93	5	20		
		34-41	58	12,10	3,79	5	20		
		42 ve üstü	32	11,97	4,11	6	20		
Futbol Taraftarı Fanatiklik Ölçeği		18-25	136	35,99	9,20	13	52	1,003	0,391
		26-33	164	35,52	9,55	13	52		
		34-41	58	37,83	8,12	15	52		
		42 ve üstü	32	37,03	9,69	14	52		

Tablo 1 incelendiğinde katılımcıların yaşa göre Futbol Taraftarı Fanatiklik Ölçeği puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olmadığı görülmüştür ($p>0,05$). Katılımcıların yaşa göre Futbol Taraftarı Fanatiklik Ölçeği puanları benzerdir.

Tablo 2. Katılımcıların Cinsiyete Göre Futbol Taraftarı Fanatiklik Ölçeği Puanları Karşılaştırma Sonuçları

			Cinsiyet	n	\bar{x}	s	T	p
Şiddete Yönelik Düşünce ve Eylem Eğilimi			Kadın	145	25,68	6,18	2,675	0,008*
			Erkek	245	23,98	6,01		
Kurumsal Aidiyet			Kadın	145	12,59	4,08	4,134	0,000*
			Erkek	245	10,91	3,72		
Futbol Fanatiklik Ölçeği	Taraftarı		Kadın	145	38,27	9,42	3,536	0,000*
			Erkek	245	34,89	8,92		

* $p<0,05$

Tablo 2 de katılımcıların cinsiyetine göre Futbol Taraftarı Fanatiklik Ölçeği genelinden ve ölçekteki Şiddete Yönelik Düşünce ve Eylem Eğiliminden ve Kurumsal Aidiyetten aldıkları puanların arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmuştur ($p>0,05$). Kadın bireylerin Futbol Taraftarı Fanatiklik Ölçeği genelinden, ölçekteki Şiddete Yönelik Düşünce ve Eylem Eğiliminden ve Kurumsal Aidiyetten aldığı puanlar erkeklerden fazladır. Ölçeğin ters puanla değerlendirilen bir ölçek olması nedeniyle, erkek katılımcıların kadınlara göre daha yüksek futbol taraftarlığı fanatikliğine sahip olduğu görülmüştür.

Tablo 3. Katılımcıların Eğitime Göre Futbol Taraftarı Fanatiklik Ölçeği Puanları Karşılaştırma Sonuçları

			Eğitim	n	\bar{x}	s	Min	Max	F	p
Şiddete Yönelik Düşünce ve Eylem Eğilimi			Lise ve altı	75	24,24	5,67	8	32	1,278	0,280
			Lisans	223	24,37	6,37	8	32		
Kurumsal Aidiyet			Lisansüstü	92	25,50	5,85	8	32	2,062	0,129
			Lise ve altı	75	11,25	3,34	5	20		
Futbol Taraftarı Fanatiklik Ölçeği			Lisans	223	11,33	4,22	5	20	1,854	0,158
			Lisansüstü	92	12,26	3,61	5	20		
			Lise ve altı	75	35,49	7,96	14	52		
			Lisans	223	35,70	9,85	13	52		
			Lisansüstü	92	37,76	8,58	13	52		

Tablo 3te göre katılımcıların eğitime göre Futbol Taraftarı Fanatiklik Ölçeği genelinden ve ölçekteki Şiddete Yönelik Düşünce ve Eylem Eğiliminden ve Kurumsal Aidiyetten aldıkları

puanların arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olmadığı görülmüştür ($p>0,05$). Lise ve altı, lisans ve lisansüstü mezunlarının Futbol Taraftarı Fanatiklik Ölçeği genelinden ve ölçekteki Şiddete Yönelik Düşünce ve Eylem Eğiliminden ve Kurumsal Aidiyetten aldığı puanlar benzer bulunmuştur.

Tablo 4. Katılımcıların Çalışmalarına Göre Futbol Taraftarı Fanatiklik Ölçeği Puanları Karşılaştırma Sonuçları

			Çalışma	n	\bar{x}	s	t	p
Şiddete Yönelik ve Eylem Eğilimi	Düşünce	Evet		270	24,63	6,24	0,099	0,921
		Hayır		120	24,57	5,87		
Kurumsal Aidiyet	Evet			270	11,50	4,01	-0,297	0,766
		Hayır		120	11,63	3,79		
Futbol Fanatiklik Ölçeği	Taraftarı	Evet		270	36,13	9,47	-0,061	0,951
		Hayır		120	36,19	8,75		

Tablo 4.'de katılımcıların çalışmalarına göre Futbol Taraftarı Fanatiklik Ölçeği genelinden ve ölçekteki Şiddete Yönelik Düşünce ve Eylem Eğiliminden ve Kurumsal Aidiyetten aldıkları puanların arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olmadığı görülmüştür ($p>0,05$).

Tablo 5. Katılımcıların Medeni Duruma Göre Futbol Taraftarı Fanatiklik Ölçeği Puanları Karşılaştırma Sonuçları

			Medeni durumu	n	\bar{x}	s	t	p
Şiddete Yönelik ve Eylem Eğilimi	Düşünce	Bekar		273	24,26	6,15	-1,760	0,079
		Evli		117	25,44	6,01		
Kurumsal Aidiyet	Evet	Bekar		273	11,28	3,91	-1,951	0,052
		Evli		117	12,13	3,97		
Futbol Fanatiklik Ölçeği	Taraftarı	Bekar		273	35,54	9,26	-1,999	0,046*
		Evli		117	37,57	9,08		

* $p<0,05$

Tablo 5.'de katılımcıların medeni durumuna göre Futbol Taraftarı Fanatiklik Ölçeği genelinden aldıkları puanların arasında fark vardır ($p<0,05$). Bekar bireylerin Futbol Taraftarı Fanatiklik Ölçeği genelinden aldıkları puanlar evlilerden fazladır. Araştırmadaki katılımcıların medeni durumuna göre Futbol Taraftarı Fanatiklik Ölçeğindeki Şiddete Yönelik Düşünce ve Eylem Eğiliminden ve Kurumsal Aidiyettenaldıkları puanların arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olmadığı görülmüştür ($p>0,05$).

Tablo 6. Katılımcıların Maç İzleme Sıklığına Göre Futbol Taraftarı Fanatiklik Ölçeği Puanları Karşılaştırma Sonuçları

		Maç İzleme Sıklığına	n	\bar{x}	s	Min	Max	F	p	Fark
Şiddete Yönelik Düşünce ve Eylem Eğilimi	Hiç		33	28,76	3,54	17	32	23,473	0,000*	1-2
	Ara sıra		128	26,42	5,29	8	32			1-3
	Sürekli		229	23,00	6,30	8	32			2-3
Kurumsal Aidiyet	Hiç		33	16,64	2,68	10	20	92,602	0,000*	1-2
	Ara sıra		128	13,32	3,29	5	20			1-3
	Sürekli		229	9,80	3,30	5	20			2-3
Futbol Taraftarı Fanatiklik Ölçeği	Hiç		33	45,39	5,71	27	52	51,888	0,000*	1-2
	Ara sıra		128	39,74	7,86	13	52			1-3
	Sürekli		229	32,81	8,72	13	52			2-3

* $p < 0,05$

Tablo 6.'ya göre araştırmadaki bireylerin maç izleme sıklığına göre Futbol Taraftarı Fanatiklik Ölçeği genelinden Şiddete Yönelik Düşünce ve Eylem Eğiliminden ve Kurumsal Aidiyetten aldıkları puanların arasındaki farkların istatistiksel olarak anlamlı olduğu belirlenmiştir ($p < 0,05$). Hiç maç izlemeyenlerin Futbol Taraftarı Fanatiklik Ölçeği genelinden Şiddete Yönelik Düşünce ve Eylem Eğiliminden ve Kurumsal Aidiyetten aldıkları puanlar diğer katılımcılardan daha yüksek bulunmuştur. Ara sıra maç izleyenlerin Futbol Taraftarı Fanatiklik Ölçeği genelinden Şiddete Yönelik Düşünce ve Eylem Eğiliminden ve Kurumsal Aidiyetten aldıkları puanlar sürekli maç izleyenlerden daha düşüktür.

Tablo 7. Katılımcıların Takımıyla Alakalı Herhangi Bir Kavga Katılma Göre Futbol Taraftarı Fanatiklik Ölçeği Puanları Karşılaştırma Sonuçları

			Kavgaya Katılma	n	\bar{x}	s	t	p
Şiddete Yönelik Düşünce ve Eylem Eğilimi		Evet		86	18,21	6,44	-13,206	0,000*
		Hayır		304	26,42	4,65		
Kurumsal Aidiyet		Evet		86	7,97	2,86	-10,860	0,000*
		Hayır		304	12,55	3,60		
Futbol Taraftarı Fanatiklik Ölçeği		Evet		86	26,17	8,50	-13,830	0,000*
		Hayır		304	38,97	7,30		

Tablo 7. incelendiğinde, takımıyla alakalı herhangi bir kavga katılma göre Futbol Taraftarı Fanatiklik Ölçeği genelinden ve ölçekteki Şiddete Yönelik Düşünce ve Eylem Eğiliminden ve Kurumsal Aidiyetten aldıkları puanların arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu görülmüştür ($p < 0,05$). Takımıyla alakalı herhangi bir kavga katılanların Futbol Taraftarı

Fanatiklik Ölçeği genelinden ve ölçekteki Şiddete Yönelik Düşünce ve Eylem Eğiliminden ve Kurumsal Aidiyetten aldıkları puanların daha az olduğu saptanmıştır.

Tablo 8. Katılımcıların Kombine Bileti Alma Durumuna Göre Futbol Taraftarı Fanatiklik Ölçeği Puanları Karşılaştırma Sonuçları

			Kombine bileti alma	n	\bar{x}	s	t	p
Şiddete Yönelik ve Eylem Eğilimi	Düşünce	Evet		117	19,81	6,80	-13,206	0,000*
		Hayır		273	26,67	4,45		
Kurumsal Aidiyet		Evet		117	8,40	2,76	-10,860	0,000*
		Hayır		273	12,88	3,59		
Futbol Fanatiklik Ölçeği	Taraftarı	Evet		117	28,21	8,88	-13,830	0,000*
		Hayır		273	39,55	7,07		

* $p < 0,05$

Tablo 8. incelendiğinde, kombine bileti alma durumuna göre Futbol Taraftarı Fanatiklik Ölçeği genelinden ve ölçekteki Şiddete Yönelik Düşünce ve Eylem Eğiliminden ve Kurumsal Aidiyetten aldıkları puanların arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu görülmüştür ($p < 0,05$). Kombine bileti alanların Futbol Taraftarı Fanatiklik Ölçeği genelinden ve ölçekteki Şiddete Yönelik Düşünce ve Eylem Eğiliminden ve Kurumsal Aidiyetten aldıkları puanlar almayanlardan azdır.

Tablo 9. Katılımcıların Takım Üyeliğine Göre Futbol Taraftarı Fanatiklik Ölçeği Puanları Karşılaştırma Sonuçları

			Takım üyeliği	n	\bar{x}	s	t	p
Şiddete Yönelik ve Eylem Eğilimi	Düşünce	Evet		132	21,11	6,83	-8,835	0,000*
		Hayır		258	26,40	4,85		
Kurumsal Aidiyet		Evet		132	9,08	3,04	-9,814	0,000*
		Hayır		258	12,79	3,75		
Futbol Fanatiklik Ölçeği	Taraftarı	Evet		132	30,20	9,13	-10,236	0,000*
		Hayır		258	39,19	7,71		

* $p < 0,05$

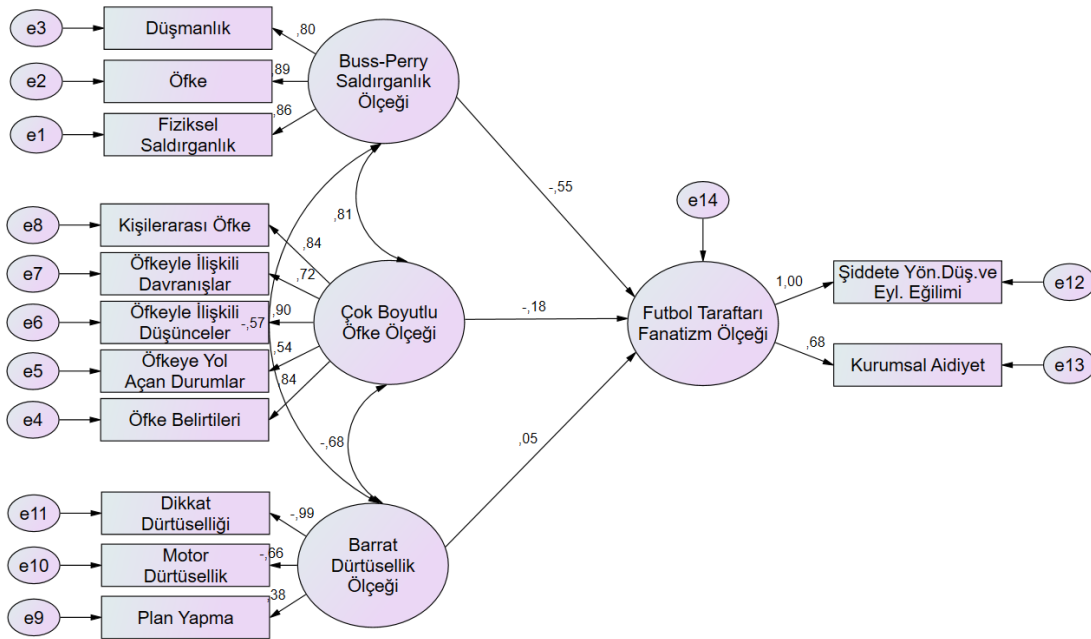
Tablo 9. incelendiğinde, takım üyeliğine göre Futbol Taraftarı Fanatiklik Ölçeği genelinden ve ölçekteki Şiddete Yönelik Düşünce ve Eylem Eğiliminden ve Kurumsal Aidiyetten aldıkları puanların arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu görülmüştür ($p < 0,05$). Takım üyeliği olanların Futbol Taraftarı Fanatiklik Ölçeği genelinden ve ölçekteki Şiddete Yönelik Düşünce ve Eylem Eğiliminden ve Kurumsal Aidiyetten aldıkları puanlar almayanlardan azdır.

Tablo 10. Katılımcıların Buss-Perry Saldırganlık Ölçeği, Çok Boyutlu Öfke Ölçeği ve Barrat Dürtüsellik Ölçeği Puanları ile Futbol Taraftarı Fanatiklik Ölçeği Puanları Arasındaki Korelasyonlar

	Şiddete Yön. Düş. ve Eylem Eğilimi	Kurumsal Aidiyet	Futbol Taraftarı Fanatiklik Ölçeği
Fiziksel Saldırganlık	r -0,724*	-0,510*	-0,696*
Öfke	r -0,602*	-0,404*	-0,571*
Düşmanlık	r -0,509*	-0,398*	-0,507*
Sözel Saldırganlık	r -0,569*	-0,479*	-0,581*
Buss-Perry Saldırganlık Ölçeği	r -0,695*	-0,509*	-0,677*
Öfke Belirtileri	r -0,585*	-0,383*	-0,551*
Öfkeye Yol Açan Durumlar	r -0,299*	-0,235*	-0,298*
Ciddiye alınmama	r -0,287*	-0,226*	-0,287*
Haksızlığa uğrama	r -0,236*	-0,191*	-0,238*
Eleştirilme	r -0,382*	-0,283*	-0,374*
Öfkeyle İlişkili Düşünceler	r -0,597*	-0,384*	-0,559*
Öfkesine yönelik düşünceler	r -0,531*	-0,329*	-0,492*
Diğerlerine yönelik öfke düşünceleri	r -0,616*	-0,384*	-0,572*
Kendisine yönelik öfke düşünceleri	r -0,578*	-0,385*	-0,547*
Dünyaya yönelik öfke düşünceleri	r -0,460*	-0,319*	-0,441*
Öfkeyle İlişkili Davranışlar	r -0,464*	-0,292*	-0,432*
Saldırgan davranışlar	r -0,546*	-0,367*	-0,518*
Sakin davranışlar	r -0,197*	-0,106*	-0,175*
Kaygılı davranışlar	r -0,309*	-0,163*	-0,274*
Kişilerarası Öfke	r -0,550*	-0,361*	-0,518*
İntikam tepkileri	r -0,594*	-0,378*	-0,554*
Pasif-agresif tepkileri	r -0,352*	-0,255*	-0,342*
İçe dönük tepkileri	r -0,470*	-0,311*	-0,444*
Umursamaz tepkileri	r -0,332*	-0,214*	-0,311*
Plan Yapma	r 0,168*	0,109*	0,158*
Motor Dürtüsellik	r -0,329*	-0,239*	-0,320*
Dikkat Dürtüsellliği	r -0,503*	-0,344*	-0,480*
Barrat Dürtüsellik Ölçeği	r -0,437*	-0,306*	-0,420*

* $p < 0,05$

Tablo 10.'a göre katılımcıların Buss-Perry Saldırganlık Ölçeği genelinden, ölçekteki fiziksel saldırganlık, öfke, düşmanlık ve sözel saldırganlıktan aldıkları puanlar ile Futbol Taraftarı Fanatiklik Ölçeği genelinden ve ölçekteki Şiddete Yönelik Düşünce ve Eylem Eğiliminden ve Kurumsal Aidiyetten aldıkları puanların arasında negatif yönlü korelasyonların olduğu saptanmıştır ($p<0,05$). Katılımcıların Çok Boyutlu Öfke Ölçeği genelinden ve ölçekteki tüm alt boyutlardan aldıkları puanlar ile Futbol Taraftarı Fanatiklik Ölçeği genelinden ve ölçekteki Şiddete Yönelik Düşünce ve Eylem Eğiliminden ve Kurumsal Aidiyetten aldıkları puanların arasında negatif yönlü korelasyonların olduğu saptanmıştır ($p<0,05$). Katılımcıların Barrat Dürtüsellik Ölçeği genelinden, ölçekteki motor dürtüsellik ve dikkat dürtüselligi alt boyutlarından aldıkları puanlar ile Futbol Taraftarı Fanatiklik Ölçeği genelinden ve ölçekteki Şiddete Yönelik Düşünce ve Eylem Eğiliminden ve Kurumsal Aidiyetten aldıkları puanların arasında negatif korelasyonların olduğu saptanmıştır ($p<0,05$). Katılımcıların Barrat Dürtüsellik Ölçeğindeki plan yapmadan aldıkları puanlar ile Futbol Taraftarı Fanatiklik Ölçeği genelinden ve ölçekteki Şiddete Yönelik Düşünce ve Eylem Eğiliminden ve Kurumsal Aidiyetten aldıkları puanların arasında pozitif yönlü korelasyon saptanmıştır ($p<0,05$).

Şekil 1. Katılımcıların Buss-Perry Saldırganlık Ölçeği, Çok Boyutlu Öfke Ölçeği ve Barrat Dürtüsellik Ölçeği Puanlarının Futbol Taraftarı Fanatiklik Ölçeği Puanlarını Yordaması

Şekil 1. incelendiğinde, katılımcıların Buss-Perry Saldırganlık Ölçeğinden aldıkları puanların Futbol Taraftarı Fanatiklik Ölçeği puanlarını negatif yönde ve istatistiki olarak anlamlı düzeyde yordadığı saptanmıştır ($\beta=-0,55$; $p<0,05$). Katılımcıların Çok Boyutlu Öfke Ölçeği puanlarının

Futbol Taraftarı Fanatiklik Ölçeği puanlarını negatif yönde ve istatistiki olarak anlamlı düzeyde yordadığı belirlenmiştir ($\beta=-0,18;p<0,05$). Araştırmaya dahil edilen bireylerin Barrat Dürtüsellik Ölçeği Puanlarının Futbol Taraftarı Fanatiklik Ölçeği puanlarını istatistiki olarak anlamlı düzeyde yordamadığı görülmüştür ($\beta=0,05;p>0,05$).

TARTIŞMA VE SONUÇ

Bu çalışmada futbol fanatikliğinin saldırganlık davranışı, öfke duygusu ve dürtüsellik arasındaki ilişki incelenmiştir. Bunun yanı sıra futbol fanatikliğinin bazı sosyo-demografik özellikler ile arasındaki ilişki incelenmiştir.

Araştırma sonucunda futbol fanatikliğinin yaşa göre farklılık göstermediği tespit edilmiştir. Literatür incelendiğinde ise farklı sonuçlara rastlanılmıştır. Doğaner ve diğerleri tarafından yapılan çalışmada Futbol fanatikliği ile yaş arasında anlamlı farklılıklar olduğu sonucuna varmışlardır. 26-35 yaş grubunda yer alan bireylerin diğer yaş grubunda yer alan katılımcılara göre fanatiklik düzeylerinin daha yüksek olduğu belirtilmiştir (Doğaner vd., 2021). Güler'in yaptığı başka çalışmada futbol fanatikliği ile yaş değişkeni arasında anlamlı farklılıklar bulunmuştur. 17-20 yaş grubunun şiddete yönelik, 21-24 yaş grubunun kurumsal aidiyet ve sosyal cazibe alt boyutlarının diğer katılımcılara oranda daha yüksek olduğu sonucu bulunmuştur (Güler, 2020). İnsanlar yaş aldıkça hoşlandıkları aktivitelerin zamanla önemini kaybedeceği düşünülmektedir (Doğaner vd., 2021). Araştırma bulgularının literatür ile farklılık göstermesinin sebebinin araştırmaya katılan katılımcıların yaşlarının birbirine yakınlığı olabileceği düşünülmektedir.

Araştırma sonucunda erkek katılımcıların fanatiklik seviyeleri kadın katılımcılara göre fazla olduğu sonucuna varılmıştır. Literatür incelendiğinde benzer sonuçlara rastlanmıştır. Doğaner ve diğerlerinin yaptığı araştırma erkeklerin fanatiklik seviyelerinin kadınlardan daha fazla olduğu görülmüştür. (Doğaner vd., 2021). Tanyeri tarafından yapılan araştırmada futbol taraftarı fanatikliği ile ölçekte yer alan kurumsal aidiyet alt boyutları ile cinsiyet arasında anlamlı farklılıklar bulunmuştur. Bulunan bu bulguda erkeklerin kadınlara göre fanatiklik düzeyleri daha yüksek olduğu görülmüştür (Tanyeri, 2019). Yıldız ve Açak tarafından yapılan araştırmanın sonucunda ise futbol fanatikliğinin cinsiyete göre farklılık gösterdiği sonucu bulunmuştur (Yıldız & Açak, 2018). Erkeklerin fanatiklik düzeylerinin yüksek olmasında erkeklerin futbol sporuna olan ilgilerinin kadınlara göre daha fazla olduğunu düşünülebilir.

Araştırmada eğitim değişkeni ele alındığında lise ve altı, lisans ve lisansüstü katılımcıların fanatiklik puanlarının benzer olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Açak ve diğerleri tarafından yapılan araştırmada eğitim durumu ile taraftarlık tutumları arasında farklılık olmadığı tespit edilmiştir (Açak vd., 2018). Literatür incelendiğinde bu bulgular ile çelişen sonuçlara da rastlanılmıştır. Doğaner ve diğerleri tarafından yapılan araştırmada eğitim durumu ile fanatiklik arasında anlamlı

farklılıklara rastlanılmıştır. Araştırma neticesinde lise mezunu olan kişilerin fanatiklik düzeyleri diğer eğitim düzeylerine göre daha yüksek olduğu gözlemlenmiştir (Doğaner vd., 2021). Eğitim seviyesi arttıkça fanatiklik düzeyinin azalmasında bilinçlenmenin varlığından söz edilebilir.

Yapılan araştırmada katılımcıların çalışma durumlarının fanatiklik düzeyleri arasında anlamlı bir fark olmadığı görülmüştür. Açık ve diğerlerinin yapılan araştırma sonucunda ise katılımcıların düzenli iş durumu ile fanatiklik düzeyleri arasında anlamlı farklılık olduğu görülmüştür (Açık, vd., 2018). Bazı araştırmacılar ekonomi seviyeleri azaldıkça olaylara katılım sağlama yöneliminde artışlar meydana geldiğini söylemiştir (Kılıcıgil, 2003). Araştırma bulguları katılımcıların medeni durumlarının fanatiklik üzerinde etkili olduğunu göstermektedir. Bu bulguya göre bekar bireylerin evli bireylere oranla fanatiklik düzeyleri daha yüksek bulunmuştur. Açık ve diğerleri tarafından yapılan araştırmada medeni durumun fanatiklik düzeyleri üzerinde anlamlı farklılıklar olduğu sonucuna varılmıştır. Araştırmaya göre bekar bireyler daha fazla fanatiklik düzeyleri göstermektedir (Açık vd., 2018). Literatürde mevcut olan bu bulgu çalışmanın bulgularını destekler niteliktedir.

Araştırmanın diğer bir bulgusunda maç izleme sıklığının fanatiklik düzeylerinde etkili olduğunu göstermektedir. Bu bulguya göre hiç maç izlemeyen bireylerin fanatiklik düzeyleri ara sıra maç izleyen bireylere göre daha azdır. Sürekli maç izleyen bireylerin ise ara sıra maç izleyen bireylere göre fanatiklik düzeyleri yüksek bulunmuştur. Literatür incelendiğinde benzer sonuçlara rastlanılmıştır. Tanyeri tarafından yapılan çalışmada da maç izleme sıklığına göre farklılıklar gözlemlenmiştir. Bulgulara bakıldığında taraftarı olduğu takımın maçlarını izleyen kişilerin fanatiklik düzeyleri daha yüksektir (Tanyeri, 2019). Fanatiklik düzeylerinin maçları seyretme açısından yüksek olmasında futbol takımı taraftarlığı tesiri olduğu düşünülmektedir.

Araştırmada takımıyla alakalı olarak bir kavgaya karışma ile fanatiklik arasında anlamlı fark olduğu görülmektedir. Bu bulguya göre takımıyla alakalı kavgaya katılan bireylerin fanatiklik düzeyleri daha fazladır. Literatür incelendiğinde bu değişkenle ilgili herhangi bir bulguya rastlanılmamıştır. Fanatiklik düzeylerinin aidiyet duygusunu barındırdığı düşünülmektedir. Taraftarların aidiyet duygusunun verdiği his ile taraftarların takımıyla alakalı kavgaya karıştığı düşünülebilir.

Yapılan araştırmada takım üyeliği olan bireylerin fanatiklik düzeyleri takım üyeliği olmayan bireylere göre daha fazla olduğu tespit edilmiştir. Bu bulgular Açık ve diğerlerinin yaptığı araştırmayla paralellik göstermektedir. Açık ve diğerleri taraftar topluluklarına üye olan bireylerin taraftarlık tutumları yaş ve medeni durum değişkenine göre farklılık gösterdiği bulgusuna erişmişlerdir. Bu bulguya göre taraftar topluluklarına üye olan bireylerin fanatiklik düzeyleri üye olmayan bireylere göre daha fazla bulunmuştur (Açık vd., 2018). Futbolda aidiyet duygusu önemli

bir etkidir. Fanatik bireylerin aidiyet duygusunu tamamlamak adına taraftarı oldukları takımlara üye olmalarının önemli bir faktör olduğu düşünülmektedir.

Araştırma sonucunda futbol fanatikliğinin saldırganlık davranışı, öfke duygusu ve dürtüsellik ile ilişkisi istatistiksel olarak incelendiğinde; futbol fanatikliği ile saldırganlık puanları arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki olduğu gözlemlenmiştir. Fanatiklik ölçeğinin puanları azaldıkça fanatiklik düzeyi arttığından dolayı fanatiklik düzeyi artarsa saldırganlık davranışının da artacağı anlamına gelmektedir. Bunun yanı sıra BPSÖ puanlarının fanatiklik puanlarını negatif yönde anlamlı düzeyde yordadığı görülmüştür. Literatür incelendiğinde Gülle vd. (2017) tarafından açık ve kapalı saha taraftarlarıyla yapılmıştır. Araştırmada açık saha ve kapalı saha taraftarlarının saldırganlık düzeyleri incelenmiştir. Araştırma sonucunda açık saha taraftarlarının saldırganlık düzeyleri arasında farklılıklar tespit edilmiştir. Çakıroğlu (2022) tarafından yapılan araştırmada ise siber zorbalık ile fanatiklik düzeyleri arasında orta düzeyde pozitif ilişki tespit edilmiştir. Fanatiklik ile saldırgan davranışlar arasında oluşan ilişkinin kişinin futbola karşı yüklediği anlamla oluşan kazanma hırsı olduğu düşünülebilir.

Bir diğer değişken olan futbol fanatikliği puanları ile öfke arasında da negatif yönlü ilişki bulunmuştur. Fanatiklik düzeyi artarken öfke duygusunun da arttığı bulgusuna varılmıştır. Bununla beraber ÇBÖÖ puanlarının fanatiklik puanlarını negatif yönde ve anlamlı düzeyde yordadığı görülmektedir. Dal vd. (2012) yaptıkları çalışmada katılımcıların %38,1'inin hakemin verdiği hatalı karar neticesinde öfkelenildiğini tespit etmişlerdir. Müsabakalarda gösterilen bu öfkeli davranışların başarı ve kazanma isteğinin varlığından söz edilebilmektedir.

Araştırma sonucunda Futbol fanatikliği puanları ve dürtüsellik alt boyutları olan motor dürtüsellik ve dikkat dürtüsellik arasında negatif ilişki olduğu tespit edilmiştir. Ancak futbol fanatikliği ile dürtüsellik alt boyutu olan plan yapma arasında pozitif ilişki olduğu saptanmıştır. Bu bulgular fanatiklik düzeyi artarken motor dürtüsellik ve dikkat dürtüsellik de arttığı, plan yapma dürtüsellik ise azalacağı bulgusuna varılmıştır. Aynı zamanda Barratt Dürtüsellik Ölçeğinden alınan puanların FTFÖ puanlarını anlamlı düzeyde yordamadığı görülmüştür. Literatür incelendiğinde fanatiklik ile dürtüsellik arasında ilişkiyi inceleyen herhangi bir çalışmaya rastlanılmamıştır. Yapılan araştırmada elde edilen bulguların literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Öfke duygusu, saldırganlık davranışı ve dürtüsellik bireylerin yaşamlarına olumsuz etki ederek bazı rahatsızlıklara sebebiyet vermektedir. Bu noktada klinik psikologların danışmanlık ve terapi hizmetleri vermeleri önerilmektedir. Taraftarların takımlarına olan tutumları geniş bir çalışma ile değerlendirilmesini içeren araştırmaların yapılması literatüre katkı sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

Açak, M., Düz, S., Karataş, Ö., Karademir T., Kurak, K., & Bayer, R. (2018). Türkiye futbol federasyonu 1. Ligindeki taraftarların fanatiklik durumlarının incelenmesi. *Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 20 (3), 8-23.

Aktükün, İ. (2010). Futbolun siyasi tarihine kenar notları. *Cogita*, 2 (63), 9-26.

Arıkan Y. (2007). Futbolda şiddet ve polis. *Polis Bilimleri Dergisi*, 9 (4), 109-132.

Ayan, S. (2006). Şiddet ve fanatizm. *C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 7 (2), 191-209.

Balkaya, F. (2001). Öfke: Temel boyutları, nedenleri ve sonuçları. *Türk Psikoloji Yazıları*, 4 (7), 21-45.

Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E., K., Akgün, Ö., E., Karadeniz, Ş. & Demirel, F. (2018). *Eğitimde bilimsel araştırma yöntemleri*. Pegem Akademi Yayınları.

Cenkseven, F. (2003). Öfke yönetimi becerileri programının ergenlerin öfke ve saldırganlık düzeylerine etkisi. *Eğitim Bilimleri ve Uygulama*, 2 (2), 153-167

Çakıroğlu, B. (2022). *Futbol taraftarlarının fanatizm duyguları ile siber zorbalık davranışları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Gelişim Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul.

Dal, S., Odabaş, İ., Suna, N., Bulgan, Ç. & Akkaya, S. (2012). Türkiye Futbol Süper Ligi Derbi Maçı İzleyicilerinin Öfke ve Saldırganlık Davranışlarının İncelenmesi. *İstanbul Üniversitesi Spor Bilimleri Dergisi*, 4 (1-2), 45-48.

Dever, A. (2010). *Spor sosyolojisi*. Siyasal Kitapevi.

Doğaner, S., Erdeveciler, Ö., Balcı, V., Uyar, Y., Bağış, T. Ö., & Ercan, M. (2021). Futbol taraftarlarının fanatiklik düzeylerinin belirlenmesi. *Spormetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 19 (4), 257-269.

Eroğlu, F. (2015). *Davranış bilimleri*. Beta Yayınevi.

Güler, C. (2020). Futbol taraftarlarının fanatiklik ve lisanslı ürün satın alma düzeylerinin incelenmesi. *OPUS International Journal of Society Researches*, 16 (32), 4784-4808.

Gülle, M., Soyer, F., & Çağrı Ç.M. (2017). Açık saha ve kapalı saha taraftarlarının saldırganlık düzeylerinin incelenmesi. *Mustafa Kemal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1 (1), 57-64.

Karataş, Z. (2008). Lise öğrencilerinde öfke ve saldırganlık. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 17 (3), 277-294.

Kılıcıgil, E. (2003). Psycho-social aspects of reactions by football fans concerning violence. *Ankara Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesi. Spormetre*, 1 (1), 21-29.

Koçer, M. (2012). Futbol derneklerine üye olan taraftarların şiddet ve holiganizm eğilimlerinin belirlenmesi: Kayseri örneği. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1(32), 111- 135.

Köknel, Ö. (1996). *Bireysel ve toplumsal şiddet*. Altın Kitaplar Yayınevi.

Özcan, S. (2011). *Temel tenis teknik öğretiminde iki farklı antrenman modunun teknik biyometrik ve fizyolojik özellikler üzerine etkisinin araştırılması*. Yüksek Lisans Tezi. Süleyman Demirel Üniversitesi, Isparta.

Özdemir, P. G., Selvi, Y., & Aydın, A. (2012). Dürtüsellik ve tedavisi. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 4 (3), 293-314.

Özmen, A. (2006). Öfke: Kuramsal yaklaşımlar ve bireylerde öfkenin ortaya çıkmasına neden olan etmenler. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 39 (1), 39-56.

Soykan, Ç. (2003). Öfke ve öfke yönetimi. *Kriz dergisi*, 11 (2), 19-27.

Tanyeri, L. (2019). Futbol taraftarı fanatikliği: Üniversite öğrencileri örneği. *Spor Eğitim Dergisi*, 3 (2), 89-97.

Taşan, Ö.F. (2022). *Ergenlerde ilişkisel saldırganlık ile utanç ve suçluluk arasındaki ilişkide ahlaki çözümlenin aracı rolü*. Yüksek Lisans Tezi, Maltepe Üniversitesi, İstanbul.

Taşmektepligil, M., Çankaya, S. & Tunç, T. (2015). Futbol Taraftarı Fanatiklik Ölçeği. *Spor ve Performans Araştırmaları Dergisi*, 6 (1), 41-49.

Tatlıhoğlu K. & Karaca, M. (2013). Öfke olgusu hakkında sosyal psikolojik bir değerlendirme. *A Social Psychological Evaluation About Anger*, 6 (6), 1101-1123.

Türk Dil Kurumu (2021). *Okullar için Türkçe sözlük*. Türk Dil Kurumu Yayınları.

Yazıcı, K. & Yazıcı, A.E. (2010). Dürtüselliğin nöroanatomik ve nörokimyasal temelleri. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 2 (2), 254-280.

Yıldız, H., & Açak, M. (2018). Lise öğrencilerinin futbol fanatiklik düzeylerinin incelenmesi. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 19 (3), 738-748.